

הזה להלכה, לא נרצו לעשות מעשה... רבני אשכנז יראים להתגרות פומבי עם הגבירים לפרסם פסק דין כזה על המינים לבל יצאו לתרבות רעה בפרהסיא וישביתו כל חלקה טובה הנשארה בקרבם עוד... הגאב"ד אלטונא [= בעל 'ערוך לנר'] כן דבר באר הטיב... אף שהדין כאשר כתוב בקונטרסי והוסכם מגדולי רבני מחוז פאזען מ"מ אי אפשר להחיש ולמהר לעשות מעשה גדול כזו... ולדעתי אלו היינא פונים מראש אל רבני אונגארען... אולי פעלנו יותר לטובה אם היו כותבים כן]לם כפי הפס"ד שבידינו".

הגה"צ רבי הלל ליכטענשטיין מקאלאמא בספרו 'משכיל אל דל' (ח"ב כלל י פרט ג – פח, א בשוה"ג) כותב אודות שינוי מנהגי ביהכ"נ, שגם הסט"א יודע שאין לעשות הכל בבת אחת, "שעדיין יש כמה וכמה יראים ושלמים בעיר... ואם עתה יהרסו כל המנהגים האלו ולשנותם בפעם אחת, בודאי הרבה מהם יצעקו ויאמרו בית תועבה היא זה, בית ע"ז הוא זה, ומי שנכנס בבהכ"נ¹²³⁴⁵⁶⁷ זה הוא פושע, ויש לבדוק אחריו אם הוא מין או צדוקי, ויבדלו אותם מעדתם לגמרי שלא להתאחד

מה שאפשר לך, אמור בלה"ק ושלא לכוון דוקא לדבר בלשון צח מדויק וכו', וה' יראה ללכב שאתה מצטער גם ע"ז ושכוונתך לשמים... ואין אני אומר שאופן הנ"ל אינו בכלל איסור שאמרו הרבנים הגדולים בפסק הנ"ל, אלא להחזיק הרע במעוטו...¹¹. [נראה עוד עד"ז או"ח שם (סי' עא). אמנם להעיר ממש"כ שם יו"ד (סי' יט).] וכדי ליישב מה שנראה כסתירה בין מה שכתב כאן לבין דבריו שהועתקו לעיל צ"ל שההיתר שהתיר בשנת תרל"א היה רק שבני הקהילה לא יפגעו בכבוד הרב ע"י שיעזבו את ביהכ"נ, אבל לא על עצם הדרשה בל"א.

עוד מדברי הפוסקים אודות הרמיון של המתחדשים והניאולוגים לקראים

הגאון רבי שלמה איגר (בן הגרעק"א) במכתבן שב'אגרות סופרים' (ח"א עמ' 84-85) [מלפני שנת תרל"ה?] כותב אודות רבני מדינת אשכנז: "...הראיתי לפניהם קונטרסי בפסק דין אשר נגזר עליהם בתורתנו הקדושה להבדילם מישראל כי לא לישראל יחשבו לשום דבר, הנה אף כי הוכרחו להודות לדבר

11 בהמשך דבריו כתב: "ושאל ביני ביני היתר מאת הרב הגאון דק"ק פ"ב נ"י כדת מה לעשות", כנראה סבר שה'כתב סופר' יוכל להתיר לו הדרשות בל"א לפי מצבו המיוחד. ובהאי ענינא יש להעתיק ממה שכתב ה'כתב סופר' ('אגרות סופרים', מכתבי ה'כתב סופר', עמ' 52) באיגרת ששלח להגאון רבי קאפל רייך, כשנתקבל לרבה של ווערבא (ד' אלול תרל"א), בין הדברים נאמר: "וכל דאפשר למעט לאט לאט בלשון מדברת גדול' האך דייטש כ"ש וקו"ת ע"ד פרעדיגט...". והעיר ע"ז ר' מאיר הילדסהיימר ('קריית ספר' כרך סג, חוברת ג, עמ' 951 הערה 98) מהנאמר בכמה מקומות ש"ד"ק רייך אמר שמעולם לא קיבל איגרת זו ואין הוא מאמין שרבו כתבה". אמנם אין בזה כדי להוכיח שדעת ה'כתב סופר' היתה נוחה מאלו הדורשים בלע"ז, שהרי דברים ע"ד הנ"ל נמצאים גם בשאר איגרותיו, וכמו לדוגמא שם עמ' 18-20 ישנו עוד אגרת שכתב ה'כתב סופר' לתלמיד אחר כשעלה על כס הרבנות, ורובם דברים של הדברים שבאגרת הנ"ל להגאון ר"ק רייך נמצאים גם שם, וגם במכתב זה הוא מרמז כנראה ללועזים בלע"ז: "הוי שוקד ללמוד תורה ואל תבלה את זמנך ח"ו להיות מן האומרים שפתינו אתנו... ראיתי כמה וכמה גדולים וטובים שנמשכו ופגמו בעו"ה... החכמה תחי את בעלי' יותר מן חלקות לשון ודברי חנופים...". ומפורשים הדברים באיגרות אחרות, כמו שם עמ' 33 (תמוז תר"ל): "...וגם כי חלק לו ה' כי פיו ממלל תבונות באגדה דברים המושכים הלב בלשון מובן לא בלע"ז...", וכן שם עמ' 3 (משנת תר"ה): "...אויבי, שונאי צדיק, מטילים מום בקדשים, אפקא לקלא, אשר השומע תצילנה שתי אזניו, כאמרם כי פר"מ נ"י הסכים בדעתו לדרוש בימים הבאים בלשון אונגאריש... אומרים לבזות את כבודו...". [ונהנה למרות שמכתב זה נתפרסם בעילום שם הנמען, הרי המו"ל רמז לשם הנמען, בזה שציין שבשור"ת 'יהודה יעלה' אה"ע סי' עח "כתב ג"כ בענין זה", ושם מפורש שהכוונה להגאון רבי פייבל הורוויץ אב"ד פאפא. ואכן עליו מסופר בספר 'מזכרת פאקש' (ח"א עמ' 108): "רבי פייבל לא מצא שם קורת רוח... לא ה' מספיק להם שרבו נואם כחסד עליון בלשון אשכנזית צחה, דרשו הימנו לדרוש בשפה הונגרית, במקום קדוש לפני ארון הקודש", ושם עמ' 115: "נאלץ רבי פייבל מראשי הקהילה בעל כרחו, לשאת נאום בבית הכנסת בשפת המדינה, לא ה' לו מקום מנוס למנוע זה, מכיון שהזמינו לזה את שרי העיר. רבי פייבל דרש את דרשתו האחרונה, ונמס לבו בקרבו מתוך צער ועגמת נפש, עודו באבו בן מ"ט שנה, בשנת תר"ה, הלך לו למנוחות...".]